

Les últimes lletres

TERRA DE REBEL·LIÓ I REVELACIÓ

SANTAEULÀLIA, J. N.

Terra negra.

Edicions de La Magrana (Les ales esteses, 71).

Barcelona, 1996, 338 pàgines.

Terra Negra és la primera novel·la de l'escriptor J. N. Santaaulàlia. És un projecte d'intenció agosarada –encara que dins dels paràmetres de la novel·la tradicional– i d'un resultat alhora equilibrat i efectista. Guerra, venjança, misteri, amicitat, passió són temes que teixeixen la trama d'una ficció en un tel·ler de tipus històric. Novel·la històrica? Sí, però molt més que la reducció d'una història en la Història. La tercera Guerra Carlina de 1872 a 1876 és el context en el qual Santaaulàlia ha recreat les relacions entre els diferents personatges de *Terra Negra*.

Hi ha un afany per escapar-se de les correspondències explícites entre realitat i ficció pel que fa a dates, llocs i noms



propis. Hi ha un joc implícit que convida el lector, d'una manera completament lliure i voluntària, a buscar en la novel·la elements històrics o viceversa. Per exemple, es pot descobrir que el personatge del general Josep Ayats s'associa amb el militar i líder dels carlins a la província de Girona, Francesc Savalls, sobretot per la seva descripció física i alguns trets de la seva personalitat i trajectòria vital. El protagonista Fèlix Quintana comparteix amb el guerriller Martí Miret el fet que abandonessin el seminari per entrar a l'exèrcit carlí al costat de Josep Ayats i Francesc Savalls, respectivament. Si continuem jugant, es poden trobar paral·lelismes geogràfics. No tan sols és el paisatge volcànic i muntanyós de la Garrotxa, sinó el nom de Quor, poble assetjat el mes de març, que es relaciona amb la conquesta d'Olot el 1874. Altres referències són propostes d'investigació prou interessants, sense que això provoqui que la Història tirantitzi la trama de la novel·la.

Fèlix Quintana, nom que d'entrada ja tenyeix heroïcitat al personatge, és el protagonista que no s'abandona en cap moment. Ell és l'eix al voltant del qual giren molts dels altres personatges i els diferents temes del llibre. Aquestes relacions són el motor incombustible i la causa de la seva evolució en el trajecte de la confecció de l'argument. Un fort respecte i un aire de misteri el relaciona amb el general Ayats, el Coix. L'amistat el lliga amb el Cargolí, cosa que desencadena el sentiment de venjança i d'odi vers l'antiheroi i traïdor Ninetes. Lena és la dona que previsiblement s'anuncia com qui desperta l'amor i passió de l'exseminarista. La riquesa de la novel·la beu considerables glops de tota aquesta teranyina de personatges.

Una força més poderosa domina totes aquestes relacions i es fa contínuament evident en cada capítol de la novel·la: és la força i la presència del paisatge. Pels carlins, la muntanya era un dels factors indispensables per a la seva estratègia militar. La terra i el cel dominen les decisions i el destí dels personatges: protecció, fugida, pèrdua, traïció i, fins i tot, mort. Una altra força incontrolable per a l'home, però que en aquest cas el salva, és la bruixeria encarnada en el personatge de la Xuma.

S'ha parlat del misteri que envolta la relació entre el Fèlix i el Coix. Aquest s'anuncia en el primer capítol i no es desvetllarà fins a l'últim. Però no es fa de manera explícita com a les tragèdies gregues, sinó que es deixa en mans del lector a través de totes les expectatives que ha anat alimentant al llarg del llibre. Aquesta atmosfera inquietant d'incertesa intensifica el grau d'atenció, al costat del ritme ràpid i a voltes accelerat de la novel·la. A l'inici d'aquesta, sorprèn que no hi hagi una recreació pausada d'escenes i diàlegs; però a mesura que es va llegint, el dinamisme corre en consonància amb els fets i el caràcter de la història. És el ritme de la guerra i de la passió; el ritme de *Terra Negra*.

Neus Masergas